

Täysistunto

Tiistai 28.6.2022 klo 10.00—14.54

8. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistukseen liittyvän rahoituslainsäädännön muuttamiseksi

Hallituksen esitys HE 68/2022 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 15/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 15/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Ja valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Purra.

Keskustelu

13.26 **Riikka Purra ps** (esittelypuheenvuoro): Herra puhemies! Esittelen valiokunnan mietinnön. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialueiden perustamiseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistukseen liittyvää rahoituslainsäädäntöä. Esitystä valmisteltaessa on jouduttu odottamaan laskelmissa tarvittavien tilasto- ja tutkimustietojen valmistumista. Esitysluonnoksen lausuntokierrokselle varattu aika oli kohutuuttoman lyhyt. Lisäksi osa esitykseen vaikuttaneista ja siinä viitatuista tutkimusaineistoista on julkaistu vasta lausuntoaajan päättymisen jälkeen. Kuntasektorin ja jatkossa myös hyvinvointialueiden lausunnoille on kuitenkin perusteltua varata vähintään kuuden viikon lausuntoaika, jotta myös luottamustoimielimillä on mahdollisuus esittää näkemyksensä. Myös esityksen eduskuntakäsittelylle varattu aika on ollut hyvin lyhyt.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueiden rahoitusmallin tarkoituksena on turvata riittävä rahoitus palvelujen toteuttamiseksi mutta kannustaa alueita samalla tehostamaan toimintaansa. Nyt ehdotetaan päivitettäväksi hyvinvointialueiden palvelutarvekertoimia määrittäviä tarvetekijöitä ja niiden painokertoimia. Tarvetekijöiden määrää ehdotetaan huomattavasti laajennettavaksi niin terveydenhuollon, vanhustenhuollon kuin sosiaalihuollonkin osalta. Esityksessä ehdotetut muutokset sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen osuuksiin, painoihin ja tarvetekijöihin vaikuttavat osaltaan hyvinvointialuekohtaisen rahoituksen jakautumiseen. Esitys ei sisällä kuitenkaan ehdotuksia rahoituksen uusiksi määräytymistekijöiksi. Hallintovaliokunta pitää sosiaali- ja terveysvaliokunnan tavoin tärkeänä, että rahoitusmalliin tehtävät muutokset ovat hyvinvointialueiden tiedossa hyvissä ajoin etukäteen ja että mahdolliset muutokset tehdään harkitusti ja huolellisten vaikutusarvioiden perusteella.

Arvoisa puhemies! On tärkeää, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi, kuinka hyvinvointialueindeksi vastaa kustannustason muutokseen. Rahoituslain valmisteluvaiheessa on hyvinvointialueindeksin osuvuus suhteessa toteutuneisiin sote-kustannuksiin arvioitu hyväksi. Yliopistollisia sairaaloita ylläpitävien hyvinvointialueiden rahoitus tulisi toteuttaa si-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

ten, ettei se vaaranna palvelujen riittävää rahoitusta muilla hyvinvointialueilla. Yliopistosairaalalisän valmistelua jatketaan, ja tarkoituksena on antaa sitä koskeva esitys eduskunnalle syysistuntokaudella 22, jolloin uusi rahoituksen määräytymistekijä voitaisiin ottaa huomioon aikaisintaan vuodesta 24 alkaen. Hallintovaliokunta kiirehtii esityksen valmistelua.

Arvoisa puhemies! Pelastustoimen rahoitus on yleisellä tasolla riittämätön. Rahoituslaki ei huomioi muuttuneen turvallisuustilanteen vuoksi kriisivalmiuden nostamisesta aiheutuvia kustannuksia. Ict-järjestelmähankkeita joudutaan lisäksi rahoittamaan palvelutuotannon rahoituksesta. Pelastustoimen nykyisessä kunnallisessa järjestelmässä on tunnistettu olevan rahoitusvajetta. Tämä tulee ottaa huomioon yhteensovittaessa hyvinvointialueuudistuksen tavoitteita, talousarviota ja investointeja.

Pelastustoimen rahoituskriteereihin liittyy paljon kysymysmerkkejä. Riskiluokkatarkastelun sekä riskien määrittelyn perusteisiin tarvitaan päivittämistä ja jatkokehitystä. Rahoitusmekanismin ei esimerkiksi katsota huomioivan riittävällä tavalla ydinvoimalaitoksen ja öljynjalostamon kaltaisten valtakunnallisesti tärkeiden kohteiden muodostamaa merkittävää varautumis- ja resurssintarvetta hyvinvointialueelle. Hallituksen on ryhdyttävä viipymättä toimenpiteisiin merellisen öljyntorjunnan rahoituksen turvaamiseksi — tästä löytyy mietinnöstä lausuma. Määräytymistekijöiden ja niiden painokertoimien tulee ottaa eri alueiden erityispiirteet huomioon, jotta hyvinvointialueen pelastustoimen kustannukset kyetään mahdollisimman luotettavasti määrittelemään. Selvitystyö tulee käynnistää viipymättä.

Arvoisa puhemies! Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on jatkossa sekä kuntien että hyvinvointialueiden lakisääteinen tehtävä. Erilliskyselyn avulla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannukset pystytään huomioimaan siirtolaskelmassa niin, että kunnilta ei siirry hyvinvointialueille liikaa kustannuksia ja tuloja. Tärkeää on, että kuntiin jäävä rahoitus tähän tärkeään tehtävään turvataan myös lopullista laskentaa tehtäessä. Asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota takautuvan palkkaharmonisoinnin ja alijäämien kattamisen vaikutuksiin. Takautuvan palkkaharmonisoinnin vaikutukset voivat selvityksen mukaan olla aluekohtaisesti suuruusluokaltaan jopa useita kymmeniä miljoonia euroja. Palkkaharmonisaation perusteella eri alueiden kunnat ovat eri asemassa riippuen siitä, onko palkkaratkaisu tehty vai tehdäänkö ne vasta sote-uudistuksen voimaantulon jälkeen. Täysin kattavia euromääräisiä tietoja palkkaharmonisaation kustannusvaikutuksista ei ole. On välttämätöntä, että tilanteeseen löydetään asianmukaiset ratkaisukeinot.

Mietintöön sisältyy myös toinen lausuma, jonka mukaan hallituksen on huolehdittava siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen tavoitteiden toteutusta seurataan pitkäjänteisesti ja havainnoista raportoidaan säännöllisesti.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä mietinnöistä ilmenevin muutamin huomautuksin ja teknisluonteisin tarkistuksin. Mietintöön on jätetty kaksi vastalauseetta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitoksia esittelystä. — Ja edustaja Harkimo.

13.31 Harry Harkimo liik: Arvoisa puhemies! Puhumme 20 miljardin uudistuksesta ja tuomme hallintovaliokunnan mietinnön torstaina klo 18, päivää ennen juhannusaattoja.

Tässä uudistuksessa ei pystytäkään takaamaan hoitoa eikä palvelua. Molemmat valiokunnat, sosiaali- ja terveysvaliokunta ja hallintovaliokunta, kiinnittävät huomiota siihen, että palk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

kaharmonisaation, palkankorotusten ja ict-kustannusten rahoitusta ei ole huomioitu mitenkään. Tälläkin hetkellä on yhdeksän aluetta, joissa on tehty palkkaharmonisaatio. Nämä alueet eivät ole saaneet minkäänlaisia kompensaatia, joten he joutuvat karsimaan opetus- ja muusta toiminnasta kunnissaan. On vielä mahdollista, että on alueita, joissa on tehty investointeja: on esimerkiksi yksi alue, jossa on tehty 8 miljoonan euron investointi, mutta tämä rahoituslaki ei anna minkäänlaisia rahoja heille ja kieltää velkojen ottamisen sillä alueella. Tämä rahoituslaki ei myöskään anna vastausta sille, että 7 500 hoitajaa tarvitaan lisää, mutta rahoitusta heille ei löydy.

Koko mietintö on jotenkin torso, ja tämä laki ei tule vastaamaan siihen, mitä nämä alueet tulevat tulevaisuudessa tarvitsemaan.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Talvitie poissa. — Edustaja Rantanen.

13.33 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Tässä edellä edustaja Harkimo totesi, että mietintö on torso. En sanoisi, että mietintö on torso, mutta koko sote-uudistus ja tämä rahoituslaki ovat kyllä torsoja.

Tässä oikeastaan näkyy se ongelma, mikä tässä koko uudistuksessa on ja joka nähtiin jo silloin, kun koko lakipaketti oli täällä eduskunnassa. Nämä ongelmat, jotka nyt tässä nähdään tämän rahoituslain osalta, kuvattiin jo silloin. Asiantuntijat totesivat, että rahat eivät tule riittämään, ja nyt se tulee toteen, ja tämä esitys valitettavasti ei tätä kyllä korjaa, vaan tosiasiassa nämä alueet joutuvat aloittamaan toimintansa vajaarahoitteisina ja siten, että siellä ei ole otettu huomioon, kuten tässä nyt todettiin, palkkaharmonisaatiota eikä palkankorotuksia ja tietojärjestelmät, hoitotakuut ja niin edelleen ovat puutteellisia.

Ja, se, mikä tässä on kuvaavaa, on se, että jo nyt hyvinvointialueet esittävät, että heiltä puuttuu 5,4 miljoonaa — näiltä alueilta, jotka ovat näitä arvioineet. Tuonne 85 miljoonaan euroon asti on rahoituspuutetta, ja kuitenkin tähän toimintaan käytetään 1,1 miljardia enemmän kuin tänä vuonna, että siinä mielessä olemme melkoisessa suossa tässä.

Perussuomalaiset jätti tähän mietintöön vastalauseen, koska me näemme ongelmaksi sen, että jos tätä rahoitusvajetta lähdetään korjaamaan vasta siinä vaiheessa, kun nämä alueet ovat jo aloittaneet, niin siellä on täysin mahdoton sitä työtä tehdä. Näimme tämän ongelman niin pelastustoimen mutta myös tämän sote-puolen osalta, ja nimenomaan niin, että näissä laskelmissa ei oteta huomioon näitä edellä mainittuja kustannuksia.

Me jätimme tähän vastalauseeseen myös kaksi lausumaehdotusta, joista ensimmäinen kuuluu: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin hyvinvointialueiden kroonisen rahoitusvajeen korjaamiseksi ennen hyvinvointialueiden varsinaisen toiminnan aloitusta.”

Ja toinen: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että hyvinvointialueen rahoitusmallissa ilmenevät puutteet korjataan pikimmiten.”

Vain näillä päästäisiin järkevämpään lopputulemaan sen sijaan, että tämä uudistus itse asiassa syöksee sote- ja pelastuspuolen kaaokseen ja asiakkaat jäävät ilman omia, meidän heille lupaamiamme palveluja.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Essayah.

13.36 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Tämä hallintovaliokunnan mietintö on sinänsä ihan perusteellinen, mutta se lakiesitys, mikä tällä taustalla on, on riittämätön. Ja tie-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

tenkin koko sote-uudistus on jo tähän mennessä, kun tuolla hyvinvointialueilla sen käyntiin lähtemistä on lähdetty valmistelemaan, osoittanut sen, miten paljon tästä puitelainsäädännöstä puuttuu, ja ehkä kaikkein suurin ja vakavin puute on nimenomaisesti tämä rahoituksen puute. Tietysti tässä hallituksen esityksessä näitä tarvetekijöitä on lisätty, mikä itsessään on kyllä hyvä asia, mutta sitten se kokonaisuus, eli se riittämätön rahoitus tämän sote-uudistuksen toimeenpanemiseksi, on se kaikkein suurin puute.

Tietysti näitten kertomienkin kohdalla, esimerkiksi tämän väestökertoimen, iso painoarvo on nostettava esille. Esimerkiksi viime kaudella Sipilän hallituksen esityksessäkin, joka sitten kaatui ennen valmistumistaan, tuo väestökerroin oli pienempi. Tämä väestökerroinhan rankaisee erityisesti sellaisia alueita, joilla väestö vähenee. Jos ajatellaan vaikkapa Itä-Suomea, jossa on muuta maata korkeampi sairastavuus ja toisaalta ikääntyminen ja sitten vielä tämä väestökertoimen painoarvo, niin se aiheuttaa sen, että tietyt alueet lähtevät rahoituksellisesti erittäin pitkältä takamatkalta.

Tähän mennessä ei ole tullut hallitukselta esitystä myöskään siitä, että kun tulevaisuuden investoinnit ja se, minkä verran esimerkiksi hyvinvointialueella on mahdollisuus ottaa velkaa näitten investointien hoitamiseen, suuressa määrin riippuvat siitä laskennallisesta tuloksesta, minkä tuo hyvinvointialue tekee. Esimerkiksi Pohjois-Savossa on tilanne, jossa sairaanhoitopiiriltä siirtyvät mittavat investoinnit ja myöskin mittavat velat tuolle hyvinvointialueelle, niin se tarkoittaa sitä, että hyvinvointialueen on ensitöikseen lähdettävä tekemään valtavaa karsintaa menoista, jotta voidaan näistä tulevista investoinneista, jotka tulevat, siis ikään kuin lankeavat, sinne hyvinvointialueelle, edes selvitä. Tämä asettaa nämä monet hyvinvointialueet hyvin eriarvoiseen asemaan keskenään, ja tätäkään asiaa ei tässä hallituksen sote-esityksessä millään tavalla huomioitu, kun lähdettiin miettimään sitten sitä rahoituksen tulevaisuutta.

Vielä nostaisin esille täällä nämä palkkaharmonisaatiokustannukset ja ict-kustannukset ja sitten myöskin tämän yliopistosairaaloitten kohdalla olevan rahoitusvajeen. Hallitushan tässä keväällä yritti saada tämän yliopistokertoimen tämmöisenä nollasummapelinä hoidettua, eli se, että muut alueet olisivat sitten näille yliopistoalueille antaneet osan rahoituksesta. No, sehän ei tietenkään ole järkevää, vaan kun yliopistoalueella koulutetaan lääkäreitä koko maan tarpeeseen, niin on aivan selvää, että silloin on myöskin saatava rahoitus, joka on erillinen ja tästä riippumaton. Tietysti on hyvä, [Puhemies koputtaa] jos tätä vielä ensi syksyille ollaan valmistelemassa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Vestman poissa. — Edustaja Huttunen.

13.39 Hanna Huttunen kesk: Arvoisa puhemies! Ymmärrän täysin kritiikin, mikä on tähän sote-uudistukseen täällä salissa liittynyt. Fakta on kuitenkin se, että tämä sote-uudistus oli tehtävä. Sitähän on tehty täällä eduskunnassa niin kauan kuin itse muistan, ja nyt se vihdoin on saatu maaliin. Myös se on tunnustettava ja sanottava ääneen, että uudistus ei varmasti ole heti valmis eikä uudistus varmasti ole heti hyvä, ja omalta osaltaan myös tämä lakiesitys ja tämä mietintökin on osa tätä korjaussarjaa, eli sitten kun huomataan, että siellä on korjattavaa ja kaikki ei vielä heti ole kunnossa, niin sitten lakiesityksillä ja asetuksilla tullaan muutoksia sinne tekemään.

Itse kiinnitän huomiota tässä ihan oikeastaan muutama asiaan, ja toinen on tämä suurin asia eli se hyvinvointialueitten rahoitus, mistä myös täällä salissa on puhuttu. Hallintovaliokuntakin pyysi lausuntoja täältä hyvinvointialueilta, ja niissä lausunnoissa — oike-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

astaan lähes kaikissa — nousi esille tämä huoli rahoituksen riittävyydestä siellä hyvinvointialueella, ja siellä esille nousivat alueen kannalta myös tämä palkkaharmonisointi ja ne kustannukset, mitä se tuo tullessaan alueelle.

Itse nostan esille kuntien rahoituksen. Tulen Pohjois-Karjalasta Siun soten alueelta, missä me lähdettiin tekemään etupainotteisesti tätä sote-uudistusta, ja kyllähän tämä palkkaharmonisointi ja se, miten näytti, että se kohtelee tulevaisuudessa kuntia, oli meille aivan jätävä suihku niskaan. Tämähän tarkoitti käytännössä sitä, että silloin kun me lähdettiin todellakin etupainotteisesti tekemään uudistusta ja kuntayhtymäpohjalta sitä asiaa on siellä hoidettu, niin kun me ensin oletimme, että ne palkat täytyy harmonisoida siihen mediaaniin eli keskipalkkaan, ja nyt kun näyttää siltä, että ne pitääkin harmonisoida sinne maksimiin eli suurimpaan palkkaan, niin tämä erotushan on jäämässä sitten alueen kuntien maksettavaksi. Ja olemme sanoneetkin siellä, että me vielä jotakuinkin ymmärrämme, että jos tämä näin menisi, mutta se, että siitä rangaistaisiin kuntia tulevaisuudessa sitten valtionosuusmenetyksinä maailman tappiin asti, niin se on se epäoikeudenmukaisuus tässä. Myös hallintovaliokunta kiinnitti todella hyvin tähän omaan mietinnössään huomiota ja totesi sen, että tämä on epäkohta, ja meidän saimmekin sitten selvityksen, ja tämän selvityksen mukaan valtiovarainministeriö selvittää nyt asiaa yhdessä Kuntaliiton kanssa ja tähän asiaan olisi tulossa korjausta. Tämä korjauksen tarve on kyllä todella suuri, ja alueilla on tästä suuri huoli, ja luotan siihen, että asia ratkeaa nyt oikeudenmukaisesti alueita ja alueitten kuntia kohtaan. Olemme katsoneet Pohjois-Karjalassa esimerkiksi, että jos tämä asia ei ratkeaisi, niin siellä olisi kolmen kunnan osalta tulevaisuus erittäin synkkä tämän leikkauksen myötä, ja näin emme todellakaan tahdo käyvän.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Purra.

13.42 Riikka Purra ps: Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueilla on krooninen rahoitusvaje. Se on korjattava ennen kuin hyvinvointialueet varsinaisesti aloittavat toimintansa. Sote-uudistusta koskeva lainsäädäntö kiirehdyttiin läpi eduskunnassa, ja se on edelleen keskeisiltä osin puutteellinen. Erityisesti rahoituksen osalta puutteet ovat vakavia, ja tämä valittu rahoitusmalli heikentää vakavasti järjestämisvastuussa olevien tahojen kykyä tehdä tarpeellisia tai edes välttämättömiä investointeja sekä ylläpitää edes nykyisen kaltaista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluverkkoa.

Edelleen ongelmana ovat myös alueiden erityispiirteet, niitä kun ei ole huomioitu riittävästi tarvetekijöissä eivätkä ne kuvaa alueellisesti tilannetta oikein. Esityksen mukainen rahoitus vahvistaa entisestään mallissa jo nyt olevia rakenteellisia ongelmia. Eniten kärsivät alueet, joilla on valmiiksi merkittäviä ongelmia vastata asukkaiden ja asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluihin.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on erikseen kysynyt kaikilta hyvinvointialueilta arviota alueen rahoitusvajasta vuonna 23. Luen niitä nyt tässä: Päijät-Häme reilut 50 miljoonaa, Pohjois-Savo 70 miljoonaa euroa, Pohjois-Karjala 35 miljoonaa, Lappi ainakin 11 miljoonaa, Pohjois-Pohjanmaan talouden sopeutustarve jopa 85 miljoonaa, Etelä-Karjalan vaje vähintään 16 miljoonaa, Keski-Uusimaa noin 8 miljoonaa, Keski-Pohjanmaa noin 20 miljoonaa, Etelä-Savo noin 26 miljoonaa, Keski-Suomi noin 76 miljoonaa — karmeita lukuja, joita valitettavasti hallintovaliokunta ei mietintöön yksimielisesti saanut.

Hallituksen esitys perustuu aivan liian optimistiseen arvioon paitsi talouden kehityksestä ja kuntien verotulojen kasvusta myös kaikesta muusta. Ict-vaatimusten tiukentuminen ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

siitä aiheutuva kustannustason kasvu, hoitajamitoitus, vuokrankorotukset, kustannusnousu palvelu-, aine- ja tarvikeostoissa, henkilökustannusten nousu, palkankorotukset — esimerkiksi kaikki nämä — olisi otettava huomioon nykyistä paremmin.

Arvoisa puhemies! Tämä esitys ja koko sote-uudistus uhkaavat kriisiyttää suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen. Hallituksen on huolehdittava siitä, että hyvinvointialueen rahoitusmallissa ilmenevät puutteet korjataan välittömästi. Tällä hetkellä kaikki mittarit huutavat punaisella. Muuten tämä koko uudistus on pelkkää lainsäädäntöpapereita, tavoitteita ja suurhankkeita ilman rahoitusta, ilman suunnitelmaa. Mietin, onko se sitten seuraava hallitus, joka nämä korjaa, joka jostakin taikoo tälle uudistukselle rahat. Toistaiseksi hyvinvointialueilla on keskitytty lähinnä palkkaamaan kovapalkkaisia johtajia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Laakso.

13.46 Sheikki Laakso ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Huttunen kehui tuossa äsken, että sote-uudistus saatiin vihdoinkin maaliin. Totuudessahan se ei ole maalissa, eikä ollut missään tilanteessa eikä ole vielä lähelläkään, koska jo valmistusvaiheessa tiedettiin, että siitä tulee torso. Ja tilanne on se, että jostain syystä — tai kyllähän minä tiedän syynkin, sehän oli vain niin sanotusti vaalipoliittinen homma, että se piti saada maaliin, niin että saadaan olevinaan irtopisteet kerättyä siitä, että saatiin vihdoinkin viimein maaliin se, mitä on tehty vuositolkulla. Mutta tilanne on se, että se on kyllä niin keskeneräiseksi jäänyt alun perinkin, että sillä ei paljon pitäisi päästä kehumaan.

Omalla alueellani, niin kuin puhemies hyvin tietääkin, Kymsotella tehtiin etupeltoon näitä asioita ja oletettiin, että tästä asiasta tullaan saamaan jotain hyötyä. Tilannehan on se, että vielä ei ole päässyt kunnolla alkamaankaan, kun on sellainen 60 miljoonan euron gäppi, mikä pitäisi jostain löytää, ja palkkaharmonisoinnit ovat tekemättä, mitkä lankeavat sitten meille kuntapäätäjillekin riesaksi asti. Fiilikset ovat ainakin siellä Kymenlaakson suunnalla aivan maassa, koska ei oikein tiedetä, millä tästä koko sotkusta päästään esiin.

On kyllä ikävää kuunnella, että täällä puhutaan sitten, kuinka nämä asiat ovat hyvin ja kaikkea tällaista ja että me ollaan saatu hieno sote-uudistus nyt olevinaan maaliin. Tilanne on se, että meillä tulee olemaan rahoitusvaje ihan hirvittävä tämän koko paketin osalta, ja ei käy kyllä kateeksi seuraavaa hallitusta, minkä pitää ruveta etsimään näitä rahoja jostain. Tämän hallituksen olisi ehdottomasti pitänyt kantaa kortensa kekoon ja kaivaa sitä rahaa vähän reilumminkin etupeltoon näihin ongelmiin. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Ja edustaja Essayah.

13.48 Sari Essayah kd: Kiitoksia, puhemies! Otin vielä tämän toisen puheenvuoron, koska tuossa edustaja Huttunen minusta kyllä hyvin kuvasi tätä tiettyjen hyvinvointialueitten hankalaa tilannetta eli näitten, jotka ovat lähteneet sairaanhoitopiiripohjaisesti liikkeelle aikaisemmin — kuten on tehty esimerkiksi Pohjois-Karjalan Siun sotessa — kun nyt sitten rahoitus palkkaharmonisaation osalta on lankeamassa alueen kuntien maksettavaksi. On hyvä, jos valtiovarainministeriössä mietitään nyt sitten jotakin ratkaisua, koska tuntuu siinä ajassa aika epärealistiselta, että näitä alueita, jotka lähtivät etunenässä liikkeelle — heitä siihen kovasti kannustettiin — nyt sitten rangaistaan rahoituksellisesti, koska he joutuvat maksamaan kuntina omasta pussistansa nämä palkkaharmonisaatiokulut, kun taas sitten

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

muitten kohdalla jäädään odottelemaan, mikä on sitten tuleva valtiovallan ratkaisu palkka-harmonisaation suhteen. Ja jos ajatellaan tätä, mikä päälakina täällä talossa hyväksyttiin, niin siellä kuitenkin lähtökohtaisesti todettiin, että mikään kunta ei saa joutua kriisimenetelyyn sen tähden, mitä tämä sote-uudistus tuo tullessansa. Tietysti ainakin siinä mielessä voisin ajatella, että tämä lainkohta jo tietyllä tavalla velvoittaa tämän hallituksen, joka on tällaisen lain tehnyt, myöskin etsimään sitten ratkaisuja näitten kuntien tilanteeseen.

Toinen kohta, mikä on jäänyt myöskin tässä lakien hyväksymisessä hyvin vähäiselle ja joka myöskin aiheuttaa tällä hetkellä sinne kuntien puolelle aikamoista rahoituksellista painetta, liittyy näihin soten tukitoimintoihin, joita nyt sitten kiireen vilkkaa on tuolla alueilla erilaisilla ratkaisuilla viety eteenpäin, ja monissa kohtaa sitten julkisomisteiset in-house-yhtiöt ovat olleet niitä, jotka ovat tämän tukitoiminnon ottaneet haltuunsa. Tämä on herättänyt keskustelua erityisesti ruokahuollon kohdalla, koska pienet kunnat, joilla on ollut esimerkiksi yksi valmistuskeittiö, ovat tulleet siihen tilanteeseen, että heidän on ollut mahdotonta jakaa tätä keittiötä kahden toimijan kesken, ja on voinut olla myöskin se tilanne, että esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen asiakasmäärät ovat yksistään olleet liian pienet, jotta sitten sen oman valmistuskeittiön ylläpitäminen olisi ollut enää taloudellisesti järkevää. Siellä on kuntia, jotka ovat isoja keittiöinvestointeja tehneet aikaisemmin ja jotka joutuvat toteamaan, että ne ovat nyt tässä tilanteessa turhia — in-house-yhtiöt ottavat koko ruokahuollon haltuunsa ja eivät välttämättä jätä enää kuin jakelukeittiöitä tai jakelupisteitä tuolle alueelle. Samoin on kuntia, joissa oman alueen elintarviketuotannon käyttäminen julkisissa hankinnoissa on ollut hyvin suurta. Esimerkiksi Kiuruvesi on sellainen kunta, joka on ollut esimerkkinä monelle suomalaiselle kunnalle hankinnoissa. Nyt pelätään, että näitten in-house-hankintojen myötä sitten sen oman lähiruoan käyttö vähenee huomattavasti. Samoin sitten myöskin vanhusten ruokahuolto, se, kuinka monena päivänä [Puhemies koputtaa] saa lämmintä ruokaa, myöskin tämä asia, on näissä hankinnoissa jäänyt syrjään.

Eli paljon on valitettavasti korjattavaa tässä sotessa vielä eteenkinpäin.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Elo.

13.51 Tiina Elo vihr: Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueiden rahoituksen kohdentaminen alueiden todellisten tarpeiden mukaan on äärimmäisen tärkeää uudistuksen onnistumisen kannalta. Kuten hallintovaliokuntakin korostaa, rahoitusmallin kehittäminen ja taustalla oleva tarvemalli edellyttävät jatkuvaa kehitystyötä.

Sote-uudistuksen myötä kasvukaupunkien investointi- ja rahoitusasema heikkenee. Onkin tärkeätä, että vero- ja valtionosuusjärjestelmä huomioi jatkossa aiempaa paremmin kasvavien kaupunkien erityispiirteet, kuten alueelliset kustannuserot, kaupungistumiseen liittyvät tekijät, muun muassa vieraskielisten osuuden ja segregaaation, ja asunnottomuuden. On siis tärkeää, että kuntien rahoitusasemaa tarkastellaan ja korjataan tarvittavalla tavalla. Tästä kuntien rahoitusjärjestelmästä onkin tehty kokonaistarkastelu, ja järjestelmää on tarkoitus kehittää siten, että edistetään kuntatalouden kestävyyttä ja vakautta ja turvataan muun muassa juuri kasvavien kuntien ja kaupunkien investointikykyä. Valtionosuus-uudistuksen pohjaksi on tärkeää kerätä tietoa ja kokemusta kuntien taloudesta ja rahoitusjärjestelmän toimivuudesta sote-uudistuksen jälkeen.

Me kaikki kuntapäätäjät tiedämme, että kunnat toimivat taloutensa sopeuttamiseksi ja uudistamiseksi parasta aikaa, mutta myös valtion tulee jatkaa toimia työllisyyden paranta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

miseksi ja kuntien tulopohjan vahvistamiseksi. Myös nämä näkökulmat ovat mukana hallintovaliokunnan mietinnössä, ja halusin ne myös tähän keskusteluun nostaa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Talvitie.

13.53 Mari-Leena Talvitie kok: Arvoisa herra puhemies! Käsitlemme tosiaan sote-rahoituksen muutosta, jossa siis hyvinvointialueiden rahoituksesta annettua lakia, muun muassa kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia, muutetaan paremmin vastaamaan niihin hyvinvointialueen tehtäviin, vastuisiin ja tarpeisiin, mitkä niillä on.

Mutta harmittavaa on se, että vaikka tätä rahoituslakia ja kertoimia nyt muokataan, niin se iso asia eli se, että hyvinvointialueille valtio tulisi myös osoittamaan sen rahoituksen, jonka hyvinvointialueet tulevat tarvitsemaan, ei toteudu. Ja kokoomuksen valiokuntaryhmä hallintovaliokunnassa totesi, että on välttämätöntä tähän vastalause jättää. Olemme toki jo tuoneet näitä rahoitukseen liittyviä huolia jo silloin, kun lainsäädäntöä säädimme puolitoista, kaksi vuotta sitten, mutta yksi keskeinen huoli oli jo silloin se, että rahoitusmallista puuttuu kokonaan ohjausvaikutus terveyden parantamiseksi. Mallissa ei ole mitään kannustimia saada aikaan sellaisia muutoksia, että ihmiset alueilla voisivat ajatella ja hyvinvointialueet voisivat tehdä tekoja siihen, että ihmiset tulevaisuudessa saisivat oikea-aikais- ta ja hyvää hoitoa ja näin ollen myöskin olisivat terveempiä. Niin sanotun HYTE-kertoi- men eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella jaetaan vain yksi prosentti hy- vinvointialueiden rahoituksesta.

Myös mahdollisiin 2030-luvulla tuleviin kustannussäästöihin liittyy paljon epävarmuut- ta. Muutuskustannukset lisäävät sote-palveluiden menoja pitkään. Keskeiset muutuskus- tannukset ovat muun muassa ict-menot, työntekijöiden siirtyminen uuden työnantajan pal- velukseen sekä palkkojen harmonisointi — monet asiat, mitkä ovat tulleet täällä salissa jo kahden vuoden aikana keskeisesti nostetuksi, mutta näihin ei kuitenkaan sitten tätä rahoit- tusta eikä myöskään ratkaisuja osoiteta. Ict-investoinneissa tulee todennäköisesti käymään niin, että meillä tulee olemaan parikymmentä erilaista järjestelmää, emmekä pysty erikois- sairaanhoidon järjestelmiä ja sitä kautta mahdollista integraatiota toteuttamaan, mikä oli kuitenkin ja on ollut 15 vuotta sote-uudistuksen tavoite.

Hyvinvointialueiden rahoituksessa ei ole huomioitu myöskään alueiden erilaisuutta ja sitä lähtötilannetta, ja alueet ovat muutoksessa hyvin erilaisessa tilanteessa riippuen siitä, onko muutoksen pohjalla esimerkiksi sairaanhoitopiiriä tai kuntayhtymää vai lähdetäänkö muutokseen aivan uudelta pohjalta. Kokoomus näkee, että rahoituksen tarvekertoimien ajantasaistaminen muun muassa sosiaalisten tarpeiden ja vieraskielisyyden osalta olisi jat- kossa perusteltua.

Valiokunta pyysi hyvinvointialueilta lausunnot ensi vuoden rahoitusvajeesta. Kysyim- me, mikä on hyvinvointialueenne rahoitusvaje vuonna 2023 tämänhetkisten arvioiden mu- kaan. Toki arviot vaihtelivat, eivätkä ne ole näin ollen yhteismitallisia, mutta yhteen las- kettuna niistä lausunnoista, jotka saimme, rahoitusvaje on noin 400 miljoonaa euroa. Ja kun noin puolet hyvinvointialueista ei vastannut nopeutetussa aikaikkunassa, niin yhteen- sä rahoitusvaje on varmaan noin vajaan miljardin luokkaa. Kyseessä on siis valtava hyvin- vointialueiden odotusten ja rahoituksen välinen epäsuhta, ja kokoomuksen mielestä halli- tuksen on tämä viipymättä korjattava.

Luen täältä muutamista lausunnoista, jotka siis ovat mietinnön myötä myöskin julkisia: Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelle talouden sopeutustarve ensi vuodelle on vähin-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

tään 50—55 miljoonaa, joka vastaa arvioidusta nettobudjetista noin 3,3:a prosenttia, mutta korkomarkkinoiden muutos ja hoitajaliittojen palkkaratkaisun taso huomioiden lisäsopeutumistarve ensi vuodelle mainitun lisäksi voi olla jopa 20—30 miljoonaa euroa. Ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialue toteaa, että talousarvio on alustavasti muodostumassa alijäämäiseksi 13 ja puoli miljoonaa euroa. Mikäli talouden ja toiminnan kehittämisen ohjelman tavoitetta ei saavuteta ja vuoden 22 tilinpäätös on ennakoitua huonompi, voi rahoitusvaje ensi vuonna nousta yli 30 miljoonaan euroon. Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen vuoden 23 rahoitusvajeesta uupuu noin 20 miljoonaa euroa. Satakunnan hyvinvointialueen osalta rahoitusvajetta ei pystytä vielä kertomaan, koska talousarvion teko alkaa vasta syyskuussa, mutta tämän hetken tiedon mukaan ict-rahoituksessa pelkästään on jo vajetta kymmenen miljoonaa euroa. Etelä-Savon hyvinvointialueen rahoitusvaje on 26 miljoonaa euroa. Keski-Suomen hyvinvointialueella on sellainen tilanne, että ensi vuoden lainanottovaltuus on valtioneuvoston 16.6.22 tekemän päätöksen mukaan nolla euroa. Keski-Suomen hyvinvointialueelle siis myös investoinnit tulee pystyä rahoittamaan vuosikatteella tai kassavarjoilla. Tämä lisää todellakin epävarmuutta rahoituksen riittävydestä. Talousarvion kehystarpeita on Keski-Suomen hyvinvointialue arvioinut, ja valmisteluorganisaation esittämät tarpeet ovat tällä hetkellä suuruusluokaltaan noin 76 miljoonaa euroa. Päijät-Hämeessä ollaan 12 miljoonaa euroa alijäämäisiä, ja jos tietyt asiat ja riskit toteutuvat, niin jopa 50 miljoonaa euroa, ja Pohjois-Savossa 70 miljoonaa euroa.

Voi äkkiseltään kuulostaa, hyvät kollegat, aika pieneltäkin luetella kymmeniä miljoonia euroja, mutta kun ne summaa yhteen, niin jos puhutaan miljardiluokan rahoitusvajeesta ensi vuodelle, niin tiedämme, että ei ole kyse ihan pienestä asiasta. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Vestman.

14.00 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Edustaja Talvitie esitteli äsken hallintovaliokunnan kokoomusryhmän vastalauseen. Tähän rahoitusmalliin ja rahoituslakiin liittyy todella merkittäviä ongelmia, mitä tulee rahoituksen riittävyteen — puhutaan miljardiluokan vajeesta hyvinvointialueiden arvioiden perusteella.

Nostan tässä omassa puheenvuorossani esille pelastustoimen rahoitusvajeen.

Hallintovaliokuntahan on sote-uudistuksesta antamassaan lausunnossa jo kiinnittänyt huomiota pelastustoimen rahoitusvajeeseen ja pitänyt silloin välttämättömänä sitä, että uudistuksessa huolehditaan pelastustoimen riittävästä rahoituksesta. No, kevään 22 julkisen talouden suunnitelman yhteydessä asiaan liittyen ei ole tehty mitään päätöksiä, ja tämän rahoituslakiesityksen liitteenä olevan taulukon perusteella huomataan, että yleisesti pelastustoimen rahoitus on riittämätön. Joillakin hyvinvointialueilla puhutaan todella mittavasta rahoitusvajeesta pelastustoimen osalta. Otan esimerkiksi Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen, jossa pelastustoimen rahoitusvaje on 30 prosenttia, siis 30 prosenttia tulisi kuluja leikata, jotta päästäisiin tämän rahoitusmallin mukaiseen rahoitustasoon. Jokainen ymmärtää, että tällainen 30 prosentin leikkaus pelastustoimen kuluista tarkoittaa merkittävää heikennystä turvallisuuteen ja varautumiseen. Tämä rahoituslaki ei myöskään huomioi muutuneen turvallisuustilanteen vuoksi kriisivalmiuden nostamisesta aiheutuvia kustannuksia, kuten hallintovaliokunta on omassa mietinnössään todennut.

No, erityinen ongelma, mitä tulee pelastustoimen rahoitukseen, liittyy pelastustoimen rahoituskriteereihin. Niitähän on tässä rahoituslaissa kolme. Isoin osa laskennallisesta rahoituksesta määräytyy asukasmäärän perusteella, se on 65 prosentin osuus. Sitten riskite-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

kijät-kriteerillä määräytyy 30 prosentin osuus rahoituksesta ja sitten loput 5 prosenttia asukastiheyden mukaan. Iso ongelma on siinä, että tässä riskiluokkatarkastelussa ja riskien määrittelyssä ei oteta riittävästi huomioon tällaisia kansallisesti merkittäviä riskikohteita. Esimerkkinä Helsingissä, jossa sijaitsee yli viidesosa kaikista Suomen riskiluokaltaan korkeamman riskin alueista, tämä pelastustoimen rahoitusta määrittävä riskikerroin on arvoltaan Suomen pienin. Tämähän on ihan absurdi lähtökohta rahoituksen määräytymiselle.

Toinen esimerkki on öljyntorjunnasta johtuvat kulut. Öljysuojarahasto ollaan ajamassa alas, ja sieltä ei jatkossa enää avustuksia pelastustoimelle tule öljyntorjunnan järjestämiseksi, ja nämä puutteet rahoituksessa tulisi myöskin korjata. Itä-Uudenmaan pelastuslaitos on omassa lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että tämä on todellinen riski, mitä tulee kansalliseen öljyntorjuntaan, että tämä rahoitusmekanismi ei tätä öljysuojarahaston alasajoa riittävästi tai itse asiassa lainkaan huomioi. Tältä osin hallintovaliokunnallahan on yksimielinen lausumaehdotus siitä, että öljyntorjunnan rahoitus turvataan ja hallitus ryhtyy tältä osin toimenpiteisiin.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Marttinen.

14.04 Matias Marttinen kok: Arvoisa herra puhemies! Tässä on pidetty erinomaisia puheenvuoroja edellä, enkä kaikkia niitä huomioita halua toistaa, mutta muutama kommentti tähän kokonaisuuteen.

Ensinnäkin täällä edustaja Talvitie toi hyvin esille sen, miten vakavista ja isoista asioista tämän sote-uudistuksen yhteydessä me tällä hetkellä puhumme. Siis jos puhutaan siitä, että jo lähtökohtaisesti hyvinvointialueet tulevat tarvitsemaan merkittävää lisärahoitusta toiminnan käynnistämistä varten, niin onhan tässä muutoksessa varsin isoja ongelmia. Samaa aikaan, niin kuin on tuotu esille, siis pelkästään palkkaharmonisatiossa kyse on erittäin mittavan kokoluokan summista, samoin ict-kuluissa ja muissa muutostalustuksissa. On varmasti niin, että hallituksen täytyy nyt arvioida tätä tilannetta vielä tämän jälkeen uudelleen. Pidän varsin ongelmallisena myös sitä, että tämä muutos tulee nostamaan kuitenkin julkisia kustannuksia kumulatiivisesti pitkälle 2030-luvulle, ennen kuin suunta tulee sitten siltä osin muuttumaan.

Mutta, herra puhemies, haluan myös tarttua tähän pelastustoimen tilanteeseen, josta olemme keskustelleet paljon myös aikaisemmin tässä salissa ja valtiovarainvaliokunnassa, missä istun. Kun siellä kävimme läpi tätä hallituksen sote-esitystä viime keväänä, niin kiinnitimme paljon huomiota myös tähän kokonaisuuteen. Silloin asiantuntija-arvioiden mukaan puhuttiin siitä, että pelastustoimen rakenteellinen rahoitusvaje on noin 80 miljoonaa euroa Suomen tasolla. Jo silloin eduskuntakäsittelyn yhteydessä oli mielestäni hyvin laaja yhteisymmärrys eduskunnassa siitä, että kun kuitenkin pelastustoimi on ikään kuin rahoitukseltaan hyvin pienikin osa tätä kokonaisuutta — mutta sitäkin tärkeämpi — ja kun keran rahoitus on yleiskatteellista eikä sitä voida myöskään korvamerkitä ikään kuin erikseen pelastustoimelle, niin on äärettömän tärkeää, että hallitus korjaa esitystä niin, että pelastustoimen rahoitus ja sitä kautta myös tämä toiminta voidaan turvata kaikkialla Suomessa, kaikissa maakunnissa. Nyt me näemme sen, että näin ei tosissaan ole siis toimittu. Tämä on minusta hienoa, että hallintovaliokunta on tähän asiaan kiinnittänyt huomiota. Ja pidän sitä kyllä varsin kummallisena, että näin perustavanlaatuisesta suomalaisten turvallisuuteen liittyvästä kysymyksestä hallitus ei ole ottanut koppia ja tehnyt niitä tarvittavia muutoksia, joita kuitenkin eduskuntakäsittelyssä vuosi sitten on erittäin keskeisesti nostettu

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2022 vp

esille, niitä ongelmia, mitä tähän asiaan on liittynyt. Mielestäni on täysin välttämätöntä, että pelastustoimen osalta tehdään tarvittavat korjaukset, jotta tosissaan, kuten sanoin, kaikkialla Suomessa toiminnot pystytään turvaamaan myös ensi vuonna, kun hyvinvointialueiden toiminta sitten alkaa.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Semi.

14.07 Matti Semi vas: Arvoisa puhemies! Tämä sote-uudistus on, voidaan sanoa, mo-
neen vuosikymmeneen suurin hallinnollinen uudistus, mitä on tehty. Jos mietitään kuntien
rahoitusta, niin siitä leikkautuu suuri osa, samoin palveluista siirtyy suuri osa pois kunnil-
ta, ja samalla tavalla ne siirtyvät hyvinvointialueille. Niiden rahoituksen tarvetta koko ajan
koetetaan saada kuntoon, mikä se oikea mitoitus on. Ja tämän rahoituksen riittävyyttä tulee
seurata koko ajan ja tarvittaessa puuttua siihen, miten se oikea jako on tehty ja millä ta-
valla se toimii suhteessa palveluihin.

Asia, mikä itseäni on jäänyt paljon mietityttämään, on tämä pelastustoimen tulevaisuus.
Siihen pitää todella kiinnittää paljon huomiota, koska kysymyksessä on tilanne, että sieltä
poistuu vuoteen 2030 mennessä erittäin suuri määrä pelastajia, eläköityy omasta tehtäväs-
tään. Ja samassa suhteessa sitten se, kun tuli tämä korkeimman hallinto-oikeuden päätös,
missä todettiin, että varallaolojärjestelmä ei täyttänyt varallaolojärjestelmän oikeutta, vaan
ne muutettiin ylityöksi, aiheutti sen, että siellä on lisäksi vielä 1 500 pelastajan tarve. Tämä
aiheuttaa itselleni sellaista mielikuvaa ja mietityttää, kuinka me saadaan hoidettua tämä
asia kuntoon, jotta pelastajia riittää maakunnissa eri puolilla riittävästi. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 68/2022 vp sisältyvien 1.—6. lakiehdotuk-
sen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.